

če trdim, da je tudi mlajša slovenska poezija dosegla resnično kvaliteto samo tam, kjer se je pričela izvijati tendencam, ki so jo zavajale na lahka, izhojena pota. Zaživela je tam, kjer je spoznala, da je izvirnost in odkrivanje novih področij resničnosti ena bistvenih značilnosti umetniškega dela.

Jože Udovič

ZAPISEK O ODMEVU POEZIJE MED LJUDMI IN O NJENI MODERNOSTI

Zastavljeno vprašanje se mi zdi tako široko, in tudi tako zapleteno, da odgovora nanj v nekaj minutah ni mogoče niti nakazati. Zato se moram kar najbolj omejiti in reči le dve, tri besede o tistem, kar po mojem mnenju utegne zanimati vaše poslušalce.

Znana je trditev, ki jo srečujemo tiskano in govorno, da je poezija tista zvrst besedne umetnosti, ki doživlja zaradi majhnega odmeva med publiko še posebno krizo, ali pa sploh izumira. Temu mnenju ne morem pritegniti, pač pa lahko rečem skoraj nasprotno, da je namreč vsaj med Slovenci zanimanje za liriko, čeprav je imela res že od nekdaj znatno manj bralcev kakor proza, tudi v našem času precejšnje. Kot član Društva slovenskih književnikov se udeležujem bralnih večerov po vsej slovenski zemlji in z lahkoto ugotavljam, da je odziv med ljudmi včasih naravnost presenetljiv. S tem ne mislim samo številčne udeležbe, ampak predvsem tisti notranji odziv, ki šele resnično poveže poslušalce z avtorjem in ki ga avtor tako hitro in nezmotljivo občuti. Kako je drugod po svetu, ne vem. Znanec iz Amerike mi je to poletje pripovedoval, da so bili v nekem ameriškem mestu prireditelji večera, na katerem naj bi nastopil znani sodobni angleški pesnik Eliot, silno presenečeni, ker se je namesto pričakovanih nekaj sto ljudi odzvalo na tisoče ljubiteljev moderne poezije. To se je torej zgodilo v skrajno stehnazirani Ameriki, kjer bi ne pričakovali kdo ve kakšnega posluha za rahlo poetično prejo. Pri tem sem se nehote spomnil znanega Baudelaireovega nastopa v belgijskem Bruslju, ko je moral pesnik gledati, kako mu med branjem nespornih umetnin uhajajo iz dvorane še tisti maloštevilni poslušalci, ki so ga počastili s svojim obiskom, dokler jih ni ostalo menda le kakšnih pet. Vsi pa vemo, da je bilo 19. stoletje stoletje poezije in Charles Baudelaire njen prvi veliki mojster.

Drugo, kar silij v ospredje današnjih pogovorov o poeziji, je vprašanje njene modernosti oziroma nemodernosti. To je seveda resnejša zadeva, zato je tarnanje o krizi poezije v zvezi s tem velikokrat upravičeno. Pod modernostjo ne mislim literarnozgodovinske oznake za obdobje, ki zajema prazaprav že vso drugo polovico 19. stoletja in je dalo na primer Francozom takšne izjemne umetnike, kot sta Rimbaud in Mallarmé, Slovencem pa lirični čudež v dvojici Župančič — Murn. Pod modernostjo razumem tiste težnje v sedanji literaturi, in seveda tudi v drugih vejah umetnosti, ki prinašajo s seboj, kakor vsako samosvoje literarno obdobje, nove miselne, motivne in izrazne elemente, naravno izvirajoče iz atmosfere časa, ambienta in seveda individualne umetnikove nadarjenosti. Kar pa je kdaj koli novega vstopalo v literaturo in umetnost nasploh, je učinkovalo sprva tuje, nenavadno, rezko, osupljivo. Zato je bilo treba iskati nova estetska merila. Danes imamo navado označevati najbolj ekstremne smeri v umetnosti z abstraktnostjo, s hladnim

intelektualizmom. Zase lahko rečem, da se ne pridružujem niti tistim, ki se strastno, brez pridržka zavzemajo za takšno vrsto umetnosti, še manj pa seveda tistim, ki jo apriori hladno odklanjajo. Zakaj? Ravnati je treba, mislim, skladno s psihično in emotivno dispozicijo, ki je v človeku, in ne zamenjavati mogoče nadvse zanimive eksperimente s tisto iskreno spoznano ustvarjalno intenziteto, katere dosežke lahko sprejmemo kot polno, resnično umetnost. Torej je razumljivo, da mi je več kot tuje nekritično hlastavo prevzemanje na tujem zrastleh oblikovnih in miselnih kuriozitet in njihovo nasilno presajanje na domača tla. Nekaj drugega je seveda tenkočutno oplajanje ob velikih tujih zgledih, za katere je atribut pristnosti nesporen. Moderni svet se je resda zmanjšal, res se hitreje pretakajo različni vplivi iz dežele v deželo, res pa je tudi, da sta se svet in življenje neznansko zamotala. Prav zajemati iz velikanske temne in hkrati iskrive reke sodobne ustvarjalnosti, usvojiti, kar misliš, da je lahko tudi tvoje, in spojiti s tem, kar je samo tvoje, to, mislim, je edino pravilno in edino rodovitno.

Kar zadeva poezijo na Slovenskem, je slišati veliko očitkov, češ da je zastarela. Te puščice letijo predvsem na najmlajše ustvarjalce. Menda ne bo tako hudo. Saj si resnično nadarjeni poetje vztrajno in zmerom srečneje iščejo modernejši izraz, se lotevajo modernejše vsebine in klešejo modernejšo formo.

Cene Vipotnik

SRCE NI NEKAJ ZASTARELEGA

Preprosti, vsakomur dostopni pesniški jezik se je pri nas nekako preživel. Ta jezik je dosti dobro služil n. pr. našim partizanskim pesnikom, ni pa uporaben za slikanje subtilnejših občutij dandanašnjega človeka. Težko bi pri nas še našli pesnika, ki se tega ne bi vsaj zavedal. Sicer Slovenci nismo tako nagli kakor mladi modernisti na našem Jugu. Ti so se zaleteli predaleč in se zdaj — spametovani — že vračajo nazaj. Mi smo v prisvajanju novega preudarnejši, morda prepočasni, vendar sadovi novih stilnih prizadevanj počasi zore tudi pri nas.

Je pa na račun naše mlajše poezije kdaj slišati tudi pripombe, ki niso sprejemljive. Na primer, naj zavržemo čustvenost in skočimo v abstraktni intelektualizem. Meni se abstraktni intelektualizem zdi prav tako enostranski kot petošolska sentimentalnost. Iz samega sladkobnega sentimenta se težko rodi dobra pesem, a še težje se rodi iz suhega, abstraktnega umovanja. Pesem, ki v njej ni srca, ki v njej ni krvi, je lahko le brezkrvna. In kolikor po svetu je abstraktno intelektualne poezije, v glavnem tudi je brezkrvna. Je le nekakšna besedna alkimija, eksotična besedna ornamentika podobne vrste kot razne čire-čare dekorativnega slikarstva. In vendar takšna poezija utrujenemu izobražencu lahko prija. Prija mu prav zato, ker mu ne govori nič določnega, marveč ga z blestečimi besednimi obrati samo rahlo vznemirja — podobno kakor glasba. Da, tudi to je umetnost, a najvišje cene takšnemu pisanju ne prisojam. Resnično velika je poezija le takrat, kadar skozi magičnost besed preseva plamen duha ali pa žar resničnega čustva.

Slikovite metafore so v modernem pesništvu velikega pomena, večjega kakor rime in metrične sheme. Metrična pravila in rime stopajo v ozadje, toda pri nas so vendar še precej v veljavi in ne kaže, da bi veljavo kdaj